

Mellom snarvei og læringsvei: Hva skjer når KI flytter inn i klasserommet?

Dharany Thurairajah og Janne Eldevik, høyskolelektorer i pedagogikk, Høyskolen Kristiania.

Sammendrag

Kunstig intelligens (KI) har raskt blitt en integrert del av studenters læringshverdag. Verktøy som ChatGPT gir nye muligheter for støtte, inspirasjon og effektivitet, men utfordrer samtidig etablerte normer for selvstendig arbeid, vurdering og akademisk integritet. I denne artikkelen drøftes hvordan KI kan brukes som et læringsverktøy snarere enn en snarvei i høyere utdanning. Gjennom eksempler fra undervisningspraksis og studenters erfaringer belyses hvordan KI kan fremme refleksjon, kritisk tenkning og metakognitiv bevissthet, dersom den brukes bevisst og med tydelig pedagogisk forankring. Samtidig diskuteres behovet for å utvikle nye vurderingsformer, digitale retningslinjer og etiske rammer som støtter både læring og integritet. Målet er å bidra til en ny forståelse av KI som en samarbeidspartner i læring og ikke som en trussel mot den.

Nøkkelord: kunstig intelligens, læring, vurdering, digital dømmekraft, høyere utdanning

1 INNLEDNING

Da ChatGPT ble lansert i slutten av 2022, tok det bare noen uker før høyere utdanning ble kastet inn i en ny virkelighet. Studenter begynte å eksperimentere med kunstig intelligens som skrivehjelp, læringsstøtte og samtalepartner – mens undervisere sto igjen med spørsmål om hva dette ville bety for læring, vurdering og akademisk integritet. Mange reagerte med bekymring: ville KI føre til mer juks, mindre refleksjon og svekket selvstendighet? Samtidig oppsto også en annen bevegelse – en nysgjerrighet på hvordan teknologien kunne brukes til å styrke læring i stedet for å undergrave den.

Kunstig intelligens (KI) utfordrer oss til å tenke nytt om hva det egentlig betyr å lære i en tid der informasjon er uendelig tilgjengelig, og der tekst ikke nødvendigvis har et menneskelig opphav. Tradisjonelle forestillinger om kunnskap, kreativitet og akademisk produksjon settes under press. Samtidig åpner KI for nye former for støtte, inspirasjon og dialog. Mange studenter beskriver hvordan de opplever å få rask tilbakemelding, hjelp til strukturering av ideer og mulighet til å se egne tanker fra et nytt perspektiv. Når teknologien brukes bevisst, kan den bidra til å synliggjøre og forsterke læringsprosesser snarere enn å erstatte dem.

Utfordringen ligger i hvordan vi som undervisere og institusjoner velger å møte denne utviklingen. Forbud og mistillit kan lett skape avstand, mens åpenhet og kritisk utforskning kan gi rom for læring og refleksjon. Dette krever at vi flytter fokuset fra kontroll til kompetanse: fra å spørre *hvordan vi kan hindre KI i å brukes*, til *hvordan vi kan lære studentene å bruke den klokt*.

I denne artikkelen drøftes hvordan KI kan fungere som et læringsverktøy snarere enn en snarvei i høyere utdanning. Gjennom eksempler fra undervisningspraksis og studenters erfaringer belyses både potensialet og utfordringene som oppstår når KI flytter inn i klasserommet. Målet er ikke å gi entydige svar, men å invitere til refleksjon rundt hvordan lærere og studenter sammen kan utvikle en mer bevisst, utforskende og etisk forankret bruk av kunstig intelligens – som et redskap for læring, ikke en erstatning for den.

2 METODISK TILNÆRMING

Artikkelen bygger på et kvalitativt og fortolkende grunnlag, med utgangspunkt i erfaringer fra undervisning og studentrefleksjoner ved Høyskolen Kristiania, School of Health Sciences, i perioden 2024–2025. Erfaringene springer ut fra undervisningspraksis der KI-verktøy, særlig ChatGPT, har blitt brukt som støtte i skriveprosesser, gruppearbeid og refleksjonsoppgaver.

Tilnærmingen kan beskrives som en refleksiv praksisstudie (Schön, 1983), der undervisning forstås som et forskningsnært rom for læring og utvikling. Analysen tar utgangspunkt i et didaktisk og etisk perspektiv (Illeris, 2018; Wittek & Habib, 2022), med vekt på hvordan KI kan bidra til å fremme refleksjon, metakognisjon og faglig dømmekraft. Formålet er ikke å generalisere funn, men å belyse hvordan KI påvirker læringsprosesser og forståelsen av kunnskap i praksisfeltet.

3 BAKGRUNN OG KONTEKST

Kunstig intelligens er ikke bare et teknologisk fenomen, det representerer et pedagogisk vendepunkt. Når KI blir en naturlig del av studenters hverdag, berører den grunnleggende spørsmål om hva læring, kunnskap og akademisk arbeid egentlig er. Høyere utdanning har tradisjonelt bygget på idealer om selvstendighet, kritisk refleksjon og autentisk kunnskapsutvikling. Med verktøy som ChatGPT utfordres disse idealene: Hva betyr «egen tekst» når et språkmodellverktøy kan formulere seg mer presist enn studenten selv? Og hvordan vurderer vi læring når prosessen skjer i samspill mellom menneske og maskin?

Pedagogisk teori har lenge forstått læring som en aktiv og relasjonell prosess der studenten konstruerer mening gjennom erfaring, refleksjon og samhandling (Illeris, 2018; Biggs & Tang, 2011). Kunnskap oppstår ikke i isolasjon, men i dialog – med fagstoff, med medstudenter, og nå også med digitale systemer. I lys av dette kan KI forstås som en ny deltaker i læringsdialogen. Når teknologien brukes til å stille spørsmål, organisere tanker eller gi tilbakemeldinger, fungerer den som et «stillas» i læringsprosessen, slik Vygotsky (1978) beskrev det. På sitt beste kan KI hjelpe studenten med å bevege seg fra trygg reproduksjon til utforskende tenkning.

Samtidig er læring også en dannelsesprosess. Den handler ikke bare om å tilegne seg kunnskap, men om å utvikle dømmekraft, selvinnsikt og etisk bevissthet. Denne dimensjonen blir særlig tydelig i møtet med KI. Teknologien utfordrer oss til å reflektere over spørsmål som: Hvem har ansvar for kunnskapen som produseres? Hva er verdien av langsom tenkning i en tid der svarene kommer umiddelbart? Og hvordan kan vi bevare menneskelig nysgjerrighet og kreativitet i et læringslandskap der algoritmer stadig foreslår neste steg?

Også på politisk nivå blir dette stadig mer aktuelt. I Meld. St. 16 (2020–2021) *Utdanning for omstilling – økt relevans i høyere utdanning*, vektlegger Kunnskapsdepartementet behovet for at utdanningsinstitusjoner utvikler studentenes digitale dømmekraft, kritiske tenkning og etiske refleksjonsevne som en del av samfunnsoppdraget. I forlengelsen av dette peker *Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR)* på digital kompetanse og etisk bevissthet som sentrale elementer i både faglig og profesjonell utvikling. Dette gir KI-debatten en tydelig fagpolitisk forankring: det handler ikke bare om teknologi, men om hvordan vi utdanner borgere til å navigere klokt i et digitalt kunnskapssamfunn.

Flere utdanningsmiljøer, blant annet ved NTNU og Høyskolen Kristiania, har derfor begynt å utvikle retningslinjer og undervisningsopplegg som tar høyde for bruk av KI i akademisk arbeid. Dette arbeidet handler ikke først og fremst om kontroll, men om å fremme forståelse og ansvar. Som undervisere må vi støtte studentene i å bruke teknologien bevisst, kritisk og reflektert, og gjøre dette til en integrert del av læringsprosessen.

Med andre ord: KI inviterer oss til å revurdere hva det vil si å lære. I stedet for å se på teknologien som en trussel mot akademisk integritet, kan vi se den som et speil som viser oss hvilke deler av læringen som faktisk har vært utydelige eller ubevisste. Kanskje gjør KI ikke læringen mindre ekte, men snarere tydeligere fordi den synliggjør hva som krever menneskelig refleksjon, og hva som kan overlates til algoritmene.

4 KI SOM LÆRINGSVERKTØY – MULIGHETER

Selv om kunstig intelligens vekker usikkerhet, rommer den også et stort potensial for læring, særlig når den brukes som en del av en bevisst og reflektert undervisningspraksis. I stedet for å erstatte læringsprosesser, kan KI bidra til å styrke dem. Brukt riktig kan verktøy som ChatGPT fungere som en læringspartner som stiller spørsmål, gir struktur og inviterer til refleksjon.

I lys av forskning på selvregulert læring, studentens evne til å planlegge, overvåke og evaluere egen læringsprosess (Zimmerman, 2002; Panadero, 2017), kan kunstig intelligens bidra til å støtte slike ferdigheter når den brukes bevisst og reflektert. Flere nyere studier peker på at KI-baserte læringsverktøy kan fremme metakognitive strategier ved å gi kontinuerlig tilbakemelding, støtte planlegging og legge til rette for refleksjon over egen læring (Aleven & Koedinger, 2021; Noroozi et al., 2024). Når studenter bruker ChatGPT til å drøfte ideer, få forslag til struktur eller teste ulike perspektiver, kan dette bidra til økt bevissthet om egen læringsprosess. Teknologien fungerer da som et «speil» som synliggjør hvordan de tenker og resonnerer, ikke som en snarvei forbi læringen.

Denne tilnærmingen samsvarer med Illeris (2018) forståelse av læring som en helhetlig prosess som kombinerer kunnskapsmessige, emosjonelle og sosiale dimensjoner. Når KI brukes i undervisningen, kan den støtte alle disse nivåene: den kan gi kognitiv støtte ved å tilby forklaringer og eksempler, redusere emosjonell usikkerhet ved å gi umiddelbar respons, og fremme sosial læring gjennom dialog og felles refleksjon. KI kan dermed bidra til å senke terskelen for deltakelse og eksperimentering, særlig for studenter som opplever skriving og strukturering som utfordrende.

I tillegg kan KI bidra til inkluderende læring. Ved å gi språklig støtte, hjelpe med begrepsforståelse eller tilby alternative forklaringer, kan teknologien gi flere studenter tilgang til faglig innhold på egne premisser (Holmes, Bialik & Fadel, 2022). Dette kan særlig være verdifullt i tverrfaglige eller flerspråklige studentgrupper, der KI kan fungere som en språk- og begrepsbro. Samtidig blir lærerens rolle viktigere enn noen gang: som veileder, kritisk moderator og etisk kompass i en læringsprosess der grensene mellom menneskelig og maskinell kunnskap er flytende.

Flere undervisere ved norske utdanningsinstitusjoner rapporterer om positive erfaringer med å integrere KI som refleksjonsverktøy i undervisningen (Ørnes & Mørch, 2023). I skrivekurs og prosjektarbeid har studenter fått i oppgave å bruke ChatGPT til å generere forslag eller ideer, for deretter å analysere styrker og svakheter i resultatene. Dette stimulerer til en ny form for metarefleksjon, der studentene lærer å vurdere kvaliteten på kunnskapen de møter og utvikler større bevissthet om egne faglige valg (Aas & Røise, 2024; Mæhlum, 2024). Gjennom slike oppgaver flyttes fokuset fra å produsere ferdige svar til å utvikle faglig dømmekraft og kritisk vurderingsevne.

Den største gevinsten ved å bruke KI pedagogisk ligger kanskje nettopp her, i muligheten til å trene studentene i kritisk vurdering. Når læreren tydelig rammer inn hvordan verktøyet kan brukes, og hvilke spørsmål som bør stilles, blir KI et redskap for det Schön (1983) kaller *refleksjon i handling* – en prosess der læring skjer gjennom kontinuerlig dialog mellom handling, tenkning og vurdering. Ved å bruke KI som samtalepartner snarere enn som informasjonskilde, kan studentene øve på å stille kritiske spørsmål, identifisere feil eller skjevheter og reflektere over hvordan kunnskap blir til.

Denne typen arbeid utvikler det som Dysthe (2012) beskriver som *dialogisk læring*, læring gjennom meningsutveksling og samspill. Når KI introduseres som en «tredje stemme» i klasserommet, oppstår et rom for metadiolog der studentene må ta stilling til hva som er troverdig, relevant og etisk

forsvarlig. Læreren får samtidig en ny rolle som fasilitator for utforskende samtaler, snarere enn som leverandør av fasitsvar.

Teknologien kan dermed bidra til å styrke både nysgjerrighet og faglig dømmekraft, men bare dersom bruken skjer i et læringsmiljø som verdsetter åpenhet, eksperimentering og etisk refleksjon. Som Säljö (2010) påpeker, oppstår læring i samspillet mellom menneske, språk og redskap. I vår tid er KI et av de mest komplekse redskapene vi må lære å bruke klokt.

5 UTFORDRINGER OG ETISKE DILEMMAER

Selv om kunstig intelligens åpner for nye og spennende læringsmuligheter, bringer den også med seg betydelige utfordringer, både etiske, pedagogiske og institusjonelle. De mest umiddelbare bekymringene handler om akademisk integritet. Når verktøy som ChatGPT kan generere tekster av høy språklig kvalitet, blir det vanskelig å skille mellom studentens egen forståelse og det maskinen har bidratt med. Dette reiser spørsmål om hva som egentlig skal vurderes i et læringsarbeid – resultatet, prosessen eller dømmekraften bak.

NTNUs retningslinjer for bruk av KI i undervisning og vurdering (2024) understreker at teknologien ikke skal erstatte studentens selvstendige arbeid, men kan brukes som støtte der formålet er læring. Denne distinksjonen er avgjørende. Når bruken er ureflektert eller skjult, undergraves både tilliten mellom lærer og student og grunnlaget for reell læring. Samtidig viser erfaringer fra flere institusjoner at forbud mot KI ofte fører til usikkerhet og uformell bruk i det skjulte (Sørensen & Kaspersen, 2023; Ørnes & Mørch, 2023). Dermed oppstår et behov for å bygge en kultur preget av åpenhet, ansvar og dialog fremfor kontroll og sanksjon.

Et annet dilemma handler om vurderingens natur. Tradisjonelle vurderingsformer som hjemmeeksamener og skriftlige oppgaver forutsetter at studenten selv står bak all produksjon. Når KI nå kan bidra i idéutvikling, tekststrukturering og språkforbedring, blir skillet mellom hjelp og juks uklart. Flere forskere peker derfor på behovet for vurderingsformer som legger større vekt på refleksjon, prosess og samarbeid (Wittek & Habib, 2022; Holmes et al., 2022). Dette kan innebære å be studentene dokumentere hvordan de har brukt KI i arbeidet, for eksempel ved å inkludere et refleksjonsnotat om læringsprosessen eller en kritisk vurdering av verktøyets bidrag.

De etiske utfordringene strekker seg imidlertid utover vurdering. KI reiser også spørsmål om makt, tillit og ansvar. Floridi (2023) advarer mot en teknologisk naivitet der vi ukritisk overlater deler av vår kognitive virksomhet til algoritmer uten å forstå deres begrensninger. For studentene betyr dette et behov for å utvikle digital dømmekraft, evnen til å bruke teknologi på en måte som er både faglig forsvarlig og etisk bevisst. Dette samsvarer med Kunnskapsdepartementets (2021) vektlegging av dannelse og kritisk refleksjon som kjerneverdier i høyere utdanning.

Samtidig må vi som undervisere erkjenne at KI også utfordrer vår egen profesjonsrolle. Vi kan ikke lenger se oss selv utelukkende som formidlere av kunnskap, men som veiledere som hjelper studentene å navigere i et komplekst informasjonslandskap. Det krever mot til å slippe kontrollen og heller fokusere på å styrke studentenes refleksjonsevne og etiske bevissthet.

KI vil uunngåelig endre hvordan vi forstår læring og vurdering. Spørsmålet er ikke om teknologien skal brukes, men hvordan vi som fagmiljø kan sikre at den brukes på måter som fremmer integritet, selvstendighet og kritisk tenkning. Nettopp i møte med disse dilemmaene ligger et potensial for å fornye høyere utdanning, ved å flytte fokuset fra kontroll til tillit og dømmekraft.

6 VURDERINGSFORMER OG PEDAGOGISK ANSVAR

Når kunstig intelligens blir en del av læringshverdagen, utfordres også selve grunnmuren i høyere utdanning: vurderingen. Mange av våre etablerte vurderingsformer er utviklet for en tid uten digitale språkmodeller og baserer seg på en tydelig avgrensning mellom studentens egen innsats og ekstern hjelp. I dag er denne grensen langt mindre tydelig. KI kan bistå i alt fra idéutvikling og strukturering til språk og formidling. Spørsmålet blir derfor ikke bare hvordan vi kan avsløre KI-bruk, men hvordan vi kan skape vurderingsformer som anerkjenner og integrerer den på en læringsfremmende måte.

Flere forskere og pedagogiske miljøer peker på behovet for å utvikle vurderingsformer som legger større vekt på prosess, refleksjon og dømmekraft (Wittek & Habib, 2022; Aas & Røise, 2024). Dette innebærer å flytte fokus fra resultatet alene til hvordan studenten tenker, resonnerer og anvender verktøy i læringsarbeidet. En måte å gjøre dette på er å la studentene dokumentere og reflektere over hvordan KI har vært brukt i en oppgave eller et prosjekt. En kort refleksjonstekst der studenten beskriver verktøyets rolle og vurderer styrker og svakheter ved bruken, kan bidra til å synliggjøre læringsprosessen og styrke bevisstheten rundt etikk og kildekritikk.

Et annet tiltak er å kombinere skriftlig arbeid med muntlige vurderingsformer, slik at studenten får anledning til å utdype og forsvare egne valg. Dette kan være individuelle samtaler, presentasjoner eller korte veiledningsmøter der refleksjon rundt KI-bruken inngår som en naturlig del. Slike vurderinger vektlegger både faglig forståelse og personlig innsikt, og kan bidra til å redusere risikoen for at KI blir brukt som snarvei.

Pedagogisk ansvar handler imidlertid om mer enn å endre vurderingspraksis. Det handler også om å støtte studentene i å utvikle digital dømmekraft – evnen til å bruke teknologi på måter som fremmer faglig integritet, kritisk tenkning og samfunnsansvar (Kunnskapsdepartementet, 2021). Læreren får her en ny og mer veiledende rolle, der oppgaven ikke er å kontrollere, men å skape trygge læringsarenaer for å utforske, feile og reflektere. Slik kan KI inngå som et læringsverktøy som både utfordrer og utvider studentenes forståelse av fag og metode.

I dette perspektivet blir dannelse et nøkkelbegrep. Læring handler ikke bare om å mestre verktøy, men om å utvikle dømmekraft og etisk bevissthet. Å undervise med KI innebærer derfor å balansere mellom teknologisk nysgjerrighet og verdimeslig forankring. Når læreren hjelper studentene til å stille spørsmål som «hvordan vet jeg at dette svaret er troverdig?» eller «hvilke valg har jeg tatt underveis i bruken av KI?», bidrar undervisningen til å utvikle den kritiske refleksjonen som er kjernen i høyere utdanning.

Til slutt handler pedagogisk ansvar i møte med KI om tillit. Et utdanningssystem basert på kontroll alene vil alltid ligge et skritt bak teknologien. Et system basert på tillit, der lærere og studenter sammen utforsker verktøyets muligheter og grenser, har derimot potensial til å skape mer autentisk og dyptgripende læring. KI kan dermed bli en katalysator for en ny vurderingskultur, en som verdsetter forståelse fremfor fasit, refleksjon fremfor reproduisering, og læring fremfor prestasjon.

7 KONKLUSJON

Kunstig intelligens vil utvilsomt fortsette å endre hvordan vi lærer, underviser og vurderer. For høyere utdanning representerer dette ikke bare en teknologisk utfordring, men et dannelsesmessig veiskille. Vi står overfor et valg: enten kan vi møte KI med kontroll, forbud og frykt, eller vi kan bruke den som en anledning til å fornye vårt syn på læring, kunnskap og akademisk integritet.

Når KI brukes bevisst og etisk forankret, kan den bidra til å styrke nettopp de egenskapene som danner grunnmuren i høyere utdanning: refleksjon, kritisk tenkning og dømmekraft. Gjennom oppgaver som fremmer prosess og metarefleksjon, kan studenter utvikle en mer aktiv og selvregulert tilnærming til

kunnskap. På denne måten kan teknologien hjelpe oss å tydeliggjøre hva som faktisk er menneskets unike bidrag i læring; evnen til å forstå, vurdere og skape mening.

Samtidig minner KI oss om viktigheten av et tillitbasert læringsfellesskap. Lærere og studenter må kunne utforske verktøyene sammen, stille kritiske spørsmål og dele erfaringer åpent. Når tillit og dialog får plass, kan KI bli en katalysator for en mer demokratisk og inkluderende læringskultur. En der teknologi ikke erstatter menneskelig innsats, men utvider rammene for hvordan vi lærer og tenker.

Til syvende og sist handler ikke spørsmålet om KI om teknologi, men om menneskesyn. Læring har alltid vært mer enn informasjonsbearbeiding, det er en prosess der vi former oss selv i møte med verden. KI kan ikke lære for oss, men den kan hjelpe oss til å se hvordan vi lærer. Og kanskje er det nettopp der, i denne nye refleksjonen over egen læring, at utdanningens egentlige potensial ligger.

Referanser:

Aleven, V., & Koedinger, K. (2021). Learning technologies and self-regulated learning: Integrating AI tutors and metacognition research. *Educational Psychologist*, 56(2), 107–123.
<https://doi.org/10.1080/00461520.2021.1888146>

Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for quality learning at university* (4th ed.). McGraw-Hill.

Dysthe, O. (2012). *Dialog, samspel og læring*. Abstrakt forlag.

Floridi, L. (2023). *The ethics of artificial intelligence*. Oxford University Press.

Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2022). *Artificial intelligence in education: Promises and implications for teaching and learning*. Center for Curriculum Redesign.

Illeris, K. (2018). *Læring*. Gyldendal Akademisk.

Kunnskapsdepartementet. (2021). *Meld. St. 16 (2020–2021): Utdanning for omstilling – økt relevans i høyere utdanning*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20202021/id2834202/>

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR). (2017). *Kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse – Nasjonalt rammeverk*. Kunnskapsdepartementet.

Noroozi, O., van Ginkel, S., Biemans, H. J. A., & Mulder, M. (2024). Artificial intelligence and self-regulated learning in higher education: Opportunities and challenges. *Computers & Education*, 206, 105984.
<https://doi.org/10.1016/j.compedu.2023.105984>

NTNU. (2024). *Retningslinjer for bruk av KI i undervisning og vurdering*. Trondheim: NTNU Læringsmiljøutvalg.

Ørnes, H., & Mørch, A. I. (2023). *Artificial intelligence in education: Emerging practices and ethical challenges*. NOKUT Rapportserie.

Panadero, E. (2017). A review of self-regulated learning: Six models and four directions for research. *Frontiers in Psychology*, 8, 422.

Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. Basic Books.

Säljö, R. (2010). *Læring i praksis: Et sosiokulturelt perspektiv*. Cappelen Damm Akademisk.

Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. Basic Books.

Sørensen, M., & Kaspersen, M. (2023). ChatGPT i høyere utdanning – erfaringer fra undervisere og studenter. *UNIPED*, 46(3), 189–204. <https://doi.org/10.18261/uniped.46.3.3>

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

Wittek, L., & Habib, L. (2022). *Vurdering i høyere utdanning: Prinsipper, praksis og perspektiver*. Cappelen Damm Akademisk.

Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner: An overview. *Theory Into Practice*, 41(2), 64–70.